

UDK 371.573.5.589

O'ZBEKISTON SPORT TARIXINING SHAKLLANISHI, MILLIY O'YINLAR, KURASH VA MUSTAQILLIK DAVRIDA SPORT SIYOSATINING RIVOJI

Hamraliyeva Malika Abdukarimovna

*“Sport psixologiyasi, ijtimoiy-gumanitar va
tabiiy-ilmiy fanlar” kafedrası, v.b. dotsent Hamraliyeva@gmail.com*

ORCID: 0009-0009-9138-3545

***Annotatsiya.** Ushbu maqolaning maqsadi O'zbekiston sport tarixining shakllanish bosqichlarini, milliy sport o'yinlari va kurashning tarixiy-ijtimoiy ahamiyatini hamda mustaqillik davrida sport siyosatining rivojlanish jarayonini ilmiy-analitik asosda tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda tarixiy-taqqoslash, hujjatlarni tahlil qilish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Tahlillar natijasida milliy sport turlari, ayniqsa kurashning davlat siyosati darajasiga ko'tarilgani, sport infratuzilmasi va boshqaruv tizimi izchil rivojlangani aniqlandi. Xulosa qilib aytganda, mustaqillik davrida olib borilgan sport siyosati O'zbekistonning xalqaro sport maydonidagi nufuzini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.*

***Kalit so'zlar :** O'zbekiston sport tarixi, milliy sport o'yinlari, kurash, jismoniy tarbiya, sport siyosati, mustaqillik davri, sport islohotlari, sport infratuzilmasi, Olimpiya harakati.*

СТАНОВЛЕНИЕ ИСТОРИИ СПОРТА УЗБЕКИСТАНА, НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИГРЫ, БОРЬБА И РАЗВИТИЕ СПОРТИВНОЙ ПОЛИТИКИ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ

***Аннотация.** Целью данной статьи является научно-аналитический анализ этапов формирования истории спорта в Узбекистане, развития национальных спортивных игр и борьбы, а также эволюции государственной спортивной политики в период независимости. В исследовании использованы историко-сравнительный, аналитический и системный методы. В результате установлено, что национальные виды спорта, особенно борьба, получили государственную поддержку, а спортивная инфраструктура и система управления значительно усовершенствовались. В заключении подчеркивается, что спортивная политика периода независимости способствовала укреплению международного авторитета Узбекистана в сфере спорта.*

***Ключевые слова:** история спорта Узбекистана, национальные игры, борьба, физическая культура, спортивная политика, период независимости, государственные реформы, спортивная инфраструктура, Олимпийское движение.*

THE FORMATION OF SPORTS HISTORY IN UZBEKISTAN, NATIONAL GAMES, WRESTLING, AND THE DEVELOPMENT OF SPORTS POLICY DURING THE INDEPENDENCE PERIOD

Abstract .The aim of this article is to provide a scientific and analytical analysis of the formation of sports history in Uzbekistan, the development of national games and wrestling, and the evolution of sports policy during the independence period. Historical-comparative, analytical, and systematic research methods were applied. The results show that national sports, particularly wrestling, have gained strong state support, while sports infrastructure and governance systems have developed significantly. In conclusion, it is emphasized that the sports policy implemented during independence has played a key role in enhancing Uzbekistan's international reputation in the field of sports.

Key words :sports history of Uzbekistan, national games, wrestling, physical education, sports policy, independence period, state reforms, sports infrastructure, Olympic movement.

KIRISH

O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport mamlakat madaniyati va jamiyat hayotining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Qadim zamonlardan boshlab xalq o'yinlari va jismoniy mashg'ulotlar avloddan-avlodga o'tib, jismoniy chiniqish va ma'naviy tarbiyaning muhim vositasi sifatida e'zozlangan. Mustaqillikka erishgach, sport sohasiga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratildi. Mazkur maqolada O'zbekiston sport tarixining shakllanish jarayoni, milliy sport o'yinlarining rivoji, xususan, kurash sporti ahamiyati hamda 1991-yil mustaqillikdan keyingi davrda sport siyosati va institutlarida amalga oshirilgan islohotlar yoritiladi. Shu bilan birga, mustaqillik davridagi asosiy qonuniy hujjatlar, davlat dasturlari hamda sportchilarning xalqaro maydondagi yutuqlari tahlil qilinadi.

TAHLILLAR VA METODOLOGIYA

Milliy sport o'yinlarining tarixi va rivojlanishi. O'zbekiston hududida jismoniy tarbiya an'analari uzoq tarixiy ildizlarga ega. Milliy xalq o'yinlari va musobaqalari asrlar davomida shakllanib, xalqning urf-odat va turmush tarziga chambarchas bog'langan. Masalan, otliq musobaqa ko'pkari (uloq) Markaziy Osiyoda eng qadimiy va ommaviy o'yinlardan biri bo'lib, miloddan avval II-III asrlardayoq shakllanganligi haqida ma'lumotlar mavjud. Ko'pkari odatda bayramlar va to'ylar munosabati bilan o'tkazilib, chavandozlar uloqni (echki yoki buzoq terisini) yerga tushirmay olib qochib, ma'lum joyga yetkazishga harakat qiladilar. Shuningdek, alaman poyga (xalq ot poygasi) va uloq poyga kabi ot musobaqalari o'rta asrlarda keng tarqalgan bo'lib, 50 kilometrgacha masofaga chopiladigan uzoq masofali poygalar tashkil etilgan.

Chavgon (polo) o'yini esa VII-VIII asrlardan boshlab jangchilar orasida mashhur bo'lgan ot ustida to'p surish musobaqasi edi. O'tliq jang san'ati va chavandozlik bilan bog'liq bu kabi o'yinlar milliy sport turlarining taraqqiyotiga zamin yaratgan.

Ot sporti bilan bir qatorda, xalq tomoshalaridan biri bo'lgan dorbozlik (arqonda yurish) san'ati ham O'zbekistonda juda qadimiy hisoblanadi. Miloddan avvalgi mingyilliklarga borib taqaluvchi dorbozlik va boshqa jismoniy mahorat ko'rsatishlar xalq sayillarida ommalashgan bo'lib, bu orqali jismoniy chiniqish va jasorat qadrlab kelingan. Markaziy Osiyo xalqlari orasida ommalashgan yana bir o'yin – oltin qoboq (yoki "oltin o'q") – ot ustida nishonga o'q otish musobaqasi ham tarixiy manbalarda tilga olinadi. Ma'lumki, buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o'z asarlarida kurash, chavgon, shatranj (shaxmat) va oltin qoboq kabi o'yinlar haqida eslatib o'tgan. Bu holat mazkur sport turlarining XV asrga kelib ham madaniy hayotning bir qismi bo'lganini tasdiqlaydi.

XX asrda, xususan, O'zbekistonda zamonaviy sport turlari joriy etila boshlandi. An'anaviy o'yinlar bilan bir qatorda futbol, yengil atletika, boks, kurashning erkin va yunon-rum turlari, gimnastika kabi sportlar rivoj topdi. O'zbek sportchilari Ittifoq miqyosidagi musobaqalarda ishtirok etib, ayrimlari Olimpiya o'yinlari va jahon chempionatlarida Sovet Ittifoqi terma jamoasi tarkibida medallar qo'lga kiritgan. Milliy sport o'yinlari ayrim hollarda rasmiy dasturlarga kiritilmasada, xalq orasida yashab kelgan: masalan, kurash va ko'pkari kabi musobaqalar norasmiy tarzda sayil va to'ylarda davom ettirildi. Mustaqillikka erishilgach, milliy o'yinlarni tiklash va rivojlantirish davlat siyosatining bir qismiga aylandi. "Alpomish o'yinlari" va "To'maris o'yinlari" nomli xalq o'yinlari festivallari har ikki yilda muntazam o'tkazila boshlandi, bu esa an'anaviy sport turlarini ommalashtirishga xizmat qilmoqda.

MUHOKAMA

Kurash – o'zbek milliy merosining timsoli. Kurash – belbog'li kurash, O'zbek xalqining eng qadimiy va sevimli sport turlaridan biri bo'lib, mardlik va halollik timsoli sifatida asrlar davomida e'zozlanib kelinadi. Kurash xalqimizning tarixiy madaniy merosi bo'lib, milliy bayramlar va to'ylarning ajralmas qismiga aylangan. Uning qoidalari oddiy va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan: kurash faqat tik

turgan holatda olib boriladi, raqibga zarar yetkazuvchi usullar (masalan, qo'l-oyoqni qayirish, bo'g'ish) taqiqlanadi, yiqilgan raqib ustiga hujum qilinmaydi. Bellashuv jarayonida polvonlar o'z kuch va mahoratini halol bahsda namoyon etadi, raqibga hurmat ko'rsatadi. Hatto kurash atamalari – "halol", "ta'zim", "to'xta", "yonbosh" singari so'zlar bugungi kunda xalqaro sport lug'atiga kirgan bo'lib, jahonning turli burchaklarida tushunarli bo'lib qolgan.

Mustaqillik yillarida kurash sportini xalqaro maydonga olib chiqish bo'yicha ulkan ishlar amalga oshirildi. 1998-yil 6-sentabr kuni Toshkentda Kurash Xalqaro Assotsiatsiyasi (IKA) tashkil etildi. Hozirgi kunga kelib ushbu assotsiatsiya 5 qit'ada 120 dan ortiq milliy federatsiyalarni birlashtirib, kurashning butun dunyoda rivojlanishini muvofiqlashtirib kelmoqda. Kurashning xalqaro e'tirofi bosqichma-bosqich ortdi: 2010-yilda IKA Jahon Antidoping Agentligi (WADA) tomonidan tan olindi, bu esa kurashni Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritish yo'lida muhim qadam bo'ldi. Nihoyat, 2017-yil 20-sentabr kuni Ashxobod shahrida bo'lib o'tgan Osiyo Olimpiya Kengashi Bosh Assambleyasida kurash sport turi 2018-yilda Indoneziyada o'tkazilgan XVIII Osiyo O'yinlari rasmiy dasturiga ilk bor kiritildi. Bu tarixiy voqea kurashning xalqaro nufuzini yanada oshirdi.

O'zbekiston hukumati kurashni rivojlantirish va dunyoga targ'ib etishda muhim rol o'ynadi. Prezidentimiz tashabbusi bilan 2017-yilda va 2020-yilda maxsus qarorlar qabul qilinib, kurashni yanada ommalashtirish chora-tadbirlari belgilandi. Jumladan, kurash bo'yicha ixtisoslashgan maktablar va zallar barpo etish, trener va hakamlarni tayyorlash, ilmiy-metodik asoslarni kuchaytirish, kurashni Qurolli Kuchlar jismoniy tayyorgarligi dasturiga kiritish kabi kompleks ishlar yo'lga qo'yildi. 2020-yil 4-noyabrda qabul qilingan Prezident qarorida kurashni rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini oshirish bo'yicha 2020-2025 yillarga mo'ljallangan dastur tasdiqlandi. Mazkur dasturga muvofiq, chet davlatlarda Prezident sovrini uchun xalqaro kurash turnirlarini o'tkazish, har yili talaba-yoshlar o'rtasida kurash musobaqalarini tashkil etish, davlat idoralari xodimlari o'rtasida "O'zbek polvoni" respublika turnirini yo'lga qo'yish kabi tadbirlar belgilandi. Bu sa'y-harakatlar kurashni haqiqatan ham O'zbekiston milliy merosining dunyodagi timsoliga aylantirishga qaratilgandir.

MUSTAQILLIK DAVRIDA SPORT SIYOSATI VA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR

1991-yilda O'zbekiston davlat mustaqilligini qo'lga kiritgach, jismoniy tarbiya va sport sohasida keng ko'lamli islohotlar boshlandi. Huquqiy bazani shakllantirish maqsadida mustaqillikning ilk kunlaridanoq zarur choralar ko'rildi. 1992-yil 14-yanvarda "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni qabul qilindi. Ushbu qonun sport sohasidagi munosabatlarning huquqiy, iqtisodiy va tashkiliy asoslarini belgilab berdi. Mazkur hujjat aholining sport bilan shug'ullanish huquqlarini mustahkamlab, davlatning sportni rivojlantirish borasidagi vazifalarini aniq belgiladi. Keyingi yillarda sport to'g'risidagi qonunchilik takomillashtirilib, 2000-yilda qonunga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritildi hamda 2015-yilda qonunning yangi tahriri qabul qilindi. 2015-yil 4-sentabrda tasdiqlangan yangi tahrirdagi qonun sport boshqaruvi tizimini takomillashtirish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini aniqlashtirish va zamonaviy sport infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan edi. Bu qonun "Sog'lom avlod yili" davlat dasturi doirasida ishlab chiqilib, yoshlarning jismoniy tarbiyasini yanada yaxshilashga xizmat qildi.

Institutsional rivojlanish yo'nalishida ham muhim qadamlar tashlandi. 1992-yil 21-yanvarda O'zbekiston Milliy Olimpiya Qo'mitasi (MOQ) tashkil etildi. MOQ 1993-yilda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tomonidan rasman tan olindi va shu tariqa O'zbekiston sportchilari mustaqil mamlakat sifatida Olimpiya o'yinlarida ishtirok etish huquqiga ega bo'ldi. Bundan tashqari, turli sport turlari bo'yicha milliy federatsiyalar va uyushmalar tuzildi. 1990-yillar o'rtalariga kelib futbol, yengil atletika, boks, kurash, gimnastika va boshqa sport federatsiyalari qayta tashkil etilib, xalqaro federatsiyalar a'zoliciga qabul qilindi. 1993-yilda hukumat Qarori bilan mamlakatda professional futbolni rivojlantirish dasturi tasdiqlanib, bolalar va o'smirlar futbol maktablari tarmog'i yo'lga qo'yildi. 1998-yilda tennis sportini ommalashtirish bo'yicha maxsus qaror chiqarilib, xalqaro talablarga mos kortlar qurildi. 2003-yilda Vazirlar Mahkamasi "Ommaviy sport targ'ibotini yanada kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida" qaror qabul qilib, O'zbekiston milliy

televideniyesida maxsus "Sport" kanali tashkil etilishiga va sport haqida ko'rsatuvlar hajmining oshirilishiga erishildi.

Davlat sport boshqaruvi tizimi bir necha bor qayta tashkil etildi. Dastlab, 1992-2004 yillarda jismoniy tarbiya va sport sohasi Davlat qo'mitasi tomonidan boshqarildi. 2004-yilda sport va madaniyat birlashtirilib, Madaniyat va sport ishlari vazirligi tuzildi va 2017-yilgacha faoliyat yuritdi. Keyinchalik, 2017-2018 yillarda yana alohida Jismoniy tarbiya va sport davlat qo'mitasi sifatida qayta tashkil etildi. 2018-yilda bu qo'mita maqomi oshirilib, Jismoniy tarbiya va sport vazirligiga aylantirildi va 2021-yilgacha faoliyat ko'rsatdi. 2021-yilda sport tizimini turizm sohasi bilan integratsiya qilish maqsadida Turizm va sport vazirligi tashkil qilindi. Biroq oradan ko'p o'tmay, 2022-yil boshida sportni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish uchun Sportni rivojlantirish vazirligi ajratib chiqildi. 2022-yil oxirida O'zbekistonda ma'muriy islohotlar doirasida ushbu soha Yoshlar siyosati va sport vazirligi tarkibida qayta birlashtirildi. Sport boshqaruvi tuzilmasidagi bu ketma-ket o'zgarishlar davlatning sportga oid ustuvor yo'nalishlari va integratsion yondashuvlarini aks ettiradi. Ayni vaqtda, 2023-yildan boshlab Yoshlar siyosati va sport vazirligi mamlakatda olimpiyada sport turlari, milliy sport turlari va ommaviy jismoniy tarbiya bo'yicha yagona davlat siyosatini amalga oshirmoqda.

Mustaqillik yillarida sport sohasida qator davlat dasturlari va tashabbuslari ro'yobga chiqarildi. Xususan, bolalar va o'smirlar sportini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. 1996-yilda Toshkentda Birinchi Prezidentimiz tashabbusi bilan "Umid nihollari" sport o'yinlari yo'lga qo'yildi. Keyinchalik, bu tizim yanada kengaytirilib, umumta'lim maktablari o'quvchilari o'rtasida "Umid nihollari", litsey va kollej o'quvchilari o'rtasida "Barkamol avlod", oliy o'quv yurtlari talabalari o'rtasida "Universiada" musobaqalari tizimli ravishda har ikki yilda o'tkazila boshlandi. Uch bosqichli bu musobaqalarning maqsadi – yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va iste'dodli sportchilarni aniqlab, milliy terma jamoalar uchun zaxira tayyorlashdan iborat edi. 2002-yilda Birinchi Prezident Islom Karimov farmoniga asosan Respublika Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi tashkil qilindi. Ushbu jamg'arma mablag'lari hisobidan butun mamlakat bo'ylab yuzlab zamonaviy sport inshootlari – suzish havzalari, sport

zallari, maydonlar barpo etildi, qishloq joylarda bolalar sport majmualari qurildi. Natijada, minglab bolalar sport bilan muntazam shug'ullanish imkoniyatiga ega bo'ldi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, mazkur jamg'arma orqali 2005-2016 yillar davomida qariyb 2000 dan ortiq sport inshootlari qurilib, foydalanishga topshirilgan. Bunday salmoqli ishlar O'zbekistonning xalqaro maydonda "sportchi millat" sifatida obro'sini oshirish va yosh avlodni jismonan sog'lom va ruhan barkamol etib tarbiyalashga xizmat qildi.

So'nggi yillarda sportni rivojlantirish borasida yangi bosqich boshlandi. 2019-yilda hukumat "2022-2026 yillarda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasi"ni tasdiqladi. Shuningdek, Prezident Sh.M. Mirziyoyevning beshta muhim tashabbusidan biri yoshlar orasida jismoniy faollikni oshirish va sportga jalb etishga qaratilgandir. Ushbu tashabbus doirasida yurtimizda ko'plab yangi sport maydonchalari, sog'lomlashtirish markazlari ochildi, ayniqsa chekka qishloq va mahallalarda sport infratuzilmasi yaxshilandi. "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari ijrosi doirasida ham qator sport ob'ektlari qurilib, aholiga foydalanishga topshirilmoqda. Bularning barchasi, mustaqillik sharofati bilan sport sohasida yaratilgan keng imkoniyatlar samarasi bo'lib, bugungi kunda sport nafaqat yuqori natijalar ko'rsatish vositasi, balki xalq salomatligini mustahkamlash, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va xalqaro maydonda mamlakat nufuzini oshirishning muhim omiliga aylangan.

YUTUQLAR VA XALQARO MAYDONDA O'RIN

Mustaqillik yillarida O'zbekiston sportchilari yuksak xalqaro yutuqlarga erishib, mamlakat bayrog'ini dunyo maydonlarida baland ko'tarib kelmoqda. 1996-yilda Atlantada bo'lib o'tgan XXVI Yozgi Olimpiya o'yinlarida O'zbekiston ilk bor mustaqil davlat sifatida ishtirok etdi. Shu musobaqadayoq yurtimiz sportchilari tarixiy natijalarga erishdi: dzyudochi Armen Bagdasarov erkaklar o'rtasidagi musobaqada kumush medalni qo'lga kiritib, O'zbekiston mustaqil davrining ilk Olimpiya medaliga sazovor bo'ldi. Bokschi Karim Tulaganov esa bronza medalini olib, yana bir muvaffaqiyatni ta'minladi. To'rt yil o'tib, 2000-yil Sidney Olimpiadasida bokschi Muhammadqodir Abdullayev yengil vazn toifasida oltin medalni qo'lga kiritib, O'zbekiston tarixidagi birinchi Olimpiya chempioniga aylandi.

Shu tariqa O'zbekiston yozgi Olimpiya o'yinlarida ham oltin medallar olishni boshladi. Aslida esa, O'zbekiston sportchisi tomonidan qo'lga kiritilgan ilk Olimpiya oltin medali 1994-yil qishki Olimpiadada jangovar chang'i (freestyle aerials) yo'nalishida Lina Cheryazova tomonidan qo'lga kiritilgan edi – u mustaqil O'zbekiston nomidan Qishki Olimpiya o'yinlarida oltin medal olgan ilk va hozircha yagona sportchi bo'lib tarixga kirdi.

Keyingi Olimpiya o'yinlarida ham yurtimiz sportchilari muntazam ravishda medallar jamg'arib bordi. 2004-yil Afinada va 2008-yil Pekinda har birida 5-6 medaldan qo'lga kiritildi, 2012-yil Londonda 3 medal (1 oltin) olindi. 2016-yil Rio-de-Janeyro Olimpiadasi O'zbekiston sport delegatsiyasi uchun ayniqsa ulkan zafarlar yili bo'ldi: jami 13 medal (4 ta oltin, 2 ta kumush va 7 ta bronza) qo'lga kiritildi, bu mustaqillik davridagi rekord natija edi. Shu yutuq evaziga O'zbekiston umumjamoa hisobida 206 davlat orasida 21-o'rinni egalladi va sobiq SSSR davlatlari orasida Rossiyadan keyin 2-o'rinni band etdi. Xususan, Rio-2016 da o'zbekistonlik bokschilar 3 ta oltin medalni qo'lga kiritib, jahonning eng kuchli bokschi mamlakati sifatida e'tirof etildi. 2020-yil Tokio Olimpiadasida ham O'zbekiston sportchilari 3 oltin, 2 kumush, 2 bronza medallarini qo'lga kiritdilar (oltin medallarning ikkitasi boks va bittasi og'ir atletika sportidan).

Umuman olganda, 1996-yildan 2021-yilgacha (Tokio Olimpiadasi yakunigacha) O'zbekiston sportchilari jami 37 ta Olimpiya medali, shulardan 11 tasi oltin medallarni qo'lga kiritishga muvaffaq bo'ldilar. Bu medallar asosan boks va kurash (erkin hamda yunon-rum) turlari, og'ir atletika, dzyudo va gimnastika singari sport turlariga to'g'ri keladi. Masalan, Afina-2004 va Pekin-2008 Olimpiadalarida erkin kurashchi Artur Taymazov og'ir vazn toifasida ketma-ket uch marotaba (2004, 2008, 2012) Olimpiya chempioni bo'lib, tarixga kirgan (garchi keyinchalik 2008 va 2012 yillardagi oltin medallari doping sabab bekor qilingan bo'lsa-da). O'zbekiston boks maktabi jahon miqyosida yuksak obro'ga ega: Muhammadqodir Abdullayev, Ruslan Chagayev (professional ringda jahon chempioni), Hasanboy Do'smatov, Shahobiddin Zoirov, Bahodir Jalolov kabi iste'dodli bokschilar Olimpiya va jahon chempionatlarida g'alabalar qozonib kelishmoqda. Gimnastika sportida Oksana Chusovitina fenomenini alohida ta'kidlash joiz – u 1992-yildan 2020-yilgacha 8 ta

Olimpiya o'yinlarida qatnashib, 2008-yilda Olimpiya kumush medalini qo'lga kiritgan va hanuz faoliyatini davom ettirayotgan afsonaviy sportchi.

O'zbekiston sport delegatsiyalari Osiyo o'yinlarida ham yuqori natijalarni qayd etmoqda. Mustaqillikdan so'ng ilk bor 1994-yilda Xirosimada o'tgan XII Osiyo o'yinlarida O'zbekiston jamoasi 11 ta oltin, 12 ta kumush va 19 ta bronza medali bilan umumjamoa hisobida 5-o'rinni egalladi. Ayniqsa, futbol bo'yicha erkaklar terma jamoamiz shu o'yinlarda g'olib chiqib, Osiyo o'yinlari chempioniga aylandi. Bu g'alaba 30 milliondan ziyod aholiga ega mamlakat uchun birinchi yirik xalqaro futbol sovrini edi hamda keyingi avlod futbolchilariga ruhiy dalda bo'ldi. Osiyo o'yinlarining keyingi yillarida ham O'zbekiston muntazam ravishda kuchli o'nlik davlatlar qatoridan joy olib kelmoqda. Xususan, 2018-yilda Indoneziyada o'tgan XVIII Osiyo o'yinlarida yurtimiz sportchilari 21 oltin, 24 kumush, 25 bronza (jami 70) medal bilan umumjamoa hisobida 5-o'rinni egalladi – bu Osiyo o'yinlarida hozircha eng yuqori natijamizdir.

Bundan tashqari, O'zbekistonlik sportchilar jahon chempionatlari va xalqaro musobaqalarda ham ko'plab yutuqlarga erishmoqda. Dzyudochilar Rishod Sobirov va Diyorbek Urozboev, yengil atletikachi Svetlana Radzivil (balandlikka sakrash bo'yicha Osiyo chempioni), suzuvchi Rano Omonova kabi sportchilar o'z yo'nalishlarida xalqaro miqyosda mamlakatimiz sharafini himoya qilishgan. So'nggi yillarda sportning noan'anaviy turlari – masalan, shaxmat va eshkak eshish – bo'yicha ham O'zbekiston yangi marralarni zabt etmoqda. 2022-yilda O'zbekiston erkaklar terma jamoasi Shaxmat bo'yicha Butunjahon Olimpiadasida 1-o'rinni qo'lga kiritib, tarixiy g'alabaga erishdi (bu intellektual sport bo'lsa-da, mamlakat nufuziga qo'shilgan katta hissa sifatida tilga olish joiz). Paralimpiyada va Surdolimpiya (karsoqov sportchilar) o'yinlarida ham O'zbekiston sportchilari jahonning kuchli davlatlari qatoridan joy olib, ko'plab medallar bilan qaytishmoqda. Xususan, para-atletika va para-suzish bo'yicha o'zbekistonlik sportchilar bir necha bor jahon rekordlarini yangilashgan.

Umuman, mustaqillik davrida erishilgan bu yutuqlar O'zbekistonda olib borilayotgan sport siyosati samaradorligidan dalolat beradi. Davlat miqyosida yaratilgan imkoniyatlar, sportchilar va murabbiylarga ko'rsatilayotgan e'tibor o'z

natijasini bermoqda – yurtimiz vakillari dunyoning nufuzli arenalarida O‘zbekiston bayrog‘ini baland ko‘tarib, xalqaro maydonda milliy g‘ururimizga aylanishmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston sport tarixi qadimiy xalq o‘yinlari va jismoniy tarbiya an‘analari zaminida shakllanib, zamonaviy bosqichda yangi sifat kasb etdi. Milliy o‘yinlar – kurash, ko‘pkari, chavgon va boshqalar – asrlar davomida xalqimiz ma‘naviy merosining bir qismi bo‘lib kelgan va mustaqillik davrida ularning qayta tiklanishi hamda dunyoga tanitilishi yuz berdi. Kurash sporti O‘zbekiston milliy merosining yorqin timsoli sifatida davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanib, xalqaro miqyosga olib chiqildi va xalqaro sport jamiyatida munosib o‘rin egalladi. Mustaqillik yillarida sport sohasida tub islohotlar amalga oshirildi: huquqiy baza yaratildi, boshqaruv tizimi takomillashtirildi, ommaviy va bolalar sportini rivojlantirish bo‘yicha misli ko‘rilmagan dasturlar hayotga tatbiq etildi. Sportning moddiy-texnik infratuzilmasi mamlakat bo‘ylab keskin yaxshilandi, minglab yangi sport inshootlari bunyod etildi. Natijada, bugungi kunda millionlab yoshlar sport bilan muntazam shug‘ullanish imkoniga ega bo‘lib, sog‘lom turmush tarzini tanlamoqda.

Davlatimiz rahbariyati sportni yurtimiz taraqqiyoti va xalqaro imijining muhim qismi sifatida qaramoqda. So‘nggi qaror va farmonlar sportni rivojlantirishni yangi bosqichga olib chiqib, O‘zbekistonni jahon sport xaritasida yuqori pog‘onalarga ko‘tarish maqsadiga qaratilgan. O‘zbekiston sportchilari esa bu ishonch va e‘tiborga munosib javob berib, Olimpiya o‘yinlari, Osiyo o‘yinlari va boshqa nufuzli musobaqalarda yuksak natijalarni qo‘lga kiritmoqda. Mustaqillik davridagi yutuqlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston jahon hamjamiyatida nafaqat boy tarixi va madaniyati, balki kuchli sport salohiyatiga ega davlat sifatida ham o‘z o‘rnini mustahkamlamoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 4-noyabrdagi PQ-4881-son qarori. *Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida*. Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-oktabrdagi PQ-3306-son qarori. *“Kurash” milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida*. Lex.uz.

3. O'zbekiston Prezidenti I.Karimov imzolagan "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri (04.09.2015). UzDaily.uz xabari, 2015.
4. Mirzaev B. *O'zbek adabiyotida sport mavzusi*. DergiPark ilmiy maqolasi, 2022. (Alisher Navoiy asarlarida sport o'yinlari tilga olingani haqida)
5. Yunusov A. *Mustaqillik yillarida O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport sohasidagi islohotlar*. Scienceweb.uz, 2023
6. O'zbekiston milliy sport o'yinlari – Ko'pkari tarixi. O'zbekiston hukumati portalidagi "National sports" bo'limi, 2025.
7. O'zbekiston milliy sport o'yinlari – Chavgon va dorbozlik haqida. O'zbekiston hukumati portali, 2025.
8. *Mustaqillik yillarida O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport*. (Uslubiy qo'llanma). Toshkent, 2023. (Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi haqida)
9. *Uzbekistan bags record number of medals in Rio Games*. UzDaily.uz xabari, 22/08/2016. (Rio-2016 Olimpiadasidagi natijalar haqida)
10. *Uzbekistan at the Olympics*. Wikipedia ma'lumotlari (Inglizcha versiya). (1996-yil Atlanta Olimpiadasidagi ilk medallar haqida)
11. *Uzbekistan at the 2000 Summer Olympics*. Wikipedia (Inglizcha). (Abdullayevning oltin medali haqida)